

Alueellinen hyvinvointikertomus ja hyvinvointisuunnitelma 2023–2025

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

Työ- ja toimintakyvyn ylläpitämisen suunnitelma

Ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelma

Pohjanmaan hyvinvointialue

Sisällysluettelo

Johdantoa	3
Hyvinvointialueen väestö	4
Väestön terveys.....	4
Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen	6
Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen jaosto	7
Hyvinvointialueen tehtävät	7
Kunnan tehtävät.....	8
Alueellinen hyvinvointisuunnitelma ja -kertomus	9
Muiden suunnitelmien sisällyttäminen alueelliseen hyvinvointisuunnitteluun.....	9
Yhteistyö kuntien ja muiden toimijoiden kanssa	11
Hyvinvointikertomus – asukkaiden terveyden ja hyvinvoinnin seuranta	14
Seuranta indikaattoreista, jotka muodostavat terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen valtiosuuden perusteen.....	14
Prosessi-indikaattorit	14

Tulosindikaattorit	16
Pohjanmaan kunnat – Seuranta indikaattoreista, jotka muodostavat terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen valtiosuuden perusteen kunnissa	17
Alueellinen hyvinvointisuunnitelma 2023–2025	23
Lasten ja nuorten alueellinen hyvinvointisuunnitelma 2023–2025	24
Terveyden ja terveellisten elintapojen edistäminen	25
Mielenterveyden edistäminen ja päihteiden väärinkäytön ennaltaehkäisy	26
Toimintakyvyn edistäminen ja ylläpitäminen.....	28
Osallisuus ja turvallisuuden edistäminen	29
Hyvinvointialueen toimenpiteet 2023.....	30
Työkäisen väestön työ- ja toimintakyvyn ylläpitämisen suunnitelma 2023–2025	31
Mielenterveyden edistäminen ja päihteiden väärinkäytön ennaltaehkäisy	32
Toimintakyvyn edistäminen ja ylläpitäminen.....	33
Osallisuus ja turvallisuuden edistäminen	34
Ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelma 2023–2025	35
Hyvinvointialueen toimenpiteet terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi vuonna 2023 (ikäihmiset) Tulevaisuuden sosiaali- ja terveystyökeskus-, Prima Botnia- ja TulKoti -hankkeiden kautta	37

Alueellinen hyvinvointisuunnitelma ja hyvinvointikertomus

Johdantoa

Hyvinvointialueen on seurattava asukkaittensa elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä alueittain ja väestöryhmittäin. Hyvinvointialueella on raportoitava asukkaiden hyvinvoinnista ja terveydestä, niihin vaikuttavista tekijöistä sekä toteutetuista toimenpiteistä aluevaltuustolle vuosittain. Lisäksi hyvinvointialueella on valmisteltava aluevaltuustolle valtuustokausittain alueellinen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma edellä mainituista asioista.

Hyvinvointialue laatii hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman yhteistyössä alueensa kuntien kanssa. Hyvinvointialueen on huolehdittava asukkaiden ja palvelujen käyttäjien osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman laadinnassa hyvinvointialueesta annetun lain 29 §:n mukaisesti. Osallistumismahdollisuudet on kuvattu erillisessä osallistamissuunnitelmassa. Hyvinvointialueen on julkaistava hyvinvointikertomus ja -suunnitelma julkisessa tietoverkossa.

Hyvinvointialue toimii hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä yhteistyössä alueensa kuntien kanssa ja tukee niitä asiantuntemuksellaan erikseen sovittavalla tavalla. Hyvinvointialueen tekee hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä yhteistyötä hyvinvointialueen alueella hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien muiden julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa. Se edistää hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien järjestöjen toimintaedellytyksiä ja vaikutusmahdollisuuksia hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä. Hyvinvointialue neuvottelee kerran vuodessa yhdessä alueensa kuntien sekä muiden edellä tässä momentissa mainittujen hyvinvointialueen alueella hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien toimijoiden kanssa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koskevista tavoitteista, toimenpiteistä, yhteistyöstä ja seurannasta.

Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen koostuu monista erilaisista toimista. Julkisen sektorin useat ammattiryhmät edistävät terveyttä ja hyvinvointia luonnollisena osana toimintaansa, mutta työhön osallistuvat myös yhdistykset, yritykset ja muut järjestöt. Yksittäinen kansalainen voi omilla teoillaan edistää omaa terveyttään ja hyvinvointiaan.

Kollektiivisten toimien tavoitteena on ylläpitää tai parantaa asukkaiden erilaisia kykyjä sekä ehkäistä sairauksia tai terveyden heikkenemistä. Hyvinvointia edistävät toimet voivat kohdistua yksilön fyysisten, henkisten, kognitiivisten ja sosiaalisten näkökohtien edistämiseen.

Yhteiskunnallisella tasolla hyvinvointia edistävän työn arvioidaan muun muassa johtavan hoidon ja huolenpidon kustannusten maltillisempaan nousuun.

Tämä asiakirja sisältää hyvinvointikertomuksen ja hyvinvointisuunnitelman.

Hyvinvointikertomuksessa seurataan asukkaiden terveyttä ja hyvinvointia erilaisten mittarien avulla. Pohjanmaan hyvinvointialueen hyvinvointisuunnitelman sijaan antaa suuntaviivat väestön terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi alueellisella tasolla. Lisäksi asiakirjassa esitetään toimenpiteitä, jotka toteutetaan yhteistyössä hyvinvointialueen, kuntien ja muiden hyvinvointia edistävien toimijoiden kesken.

Hyvinvointialueen väestö

Pohjanmaan hyvinvointialueen 14 kunnassa oli 31.12.2021 yhteensä 176 041 asukasta. Väestö on 30 vuodessa kasvanut noin 28 000 hengellä. Asukasmäärä on suurin Vaasassa, jossa on 67 000 asukasta, kun taas Kaskinen on pienin kunta 1 290 asukkaalla. Tilastokeskuksen väestöennusteen (2021) mukaan Pohjanmaan väestö vähenee runsaalla 2 000 asukkaalla vuoteen 2040 mennessä.

Yli 20 % hyvinvointialueen asukkaista on alle 18-vuotiaita, mikä on suurempi luku kuin maassa keskimäärin (18,7 %). Ala-ikäisten osuus on suurin Luodossa (34 %), kun taas Kaskisissa ja Kristiinankaupungissa heidän osuutensa on pienin (14–15 %). Suuntaus on, että nuorten osuus pienenee ajan mittaan alueella.

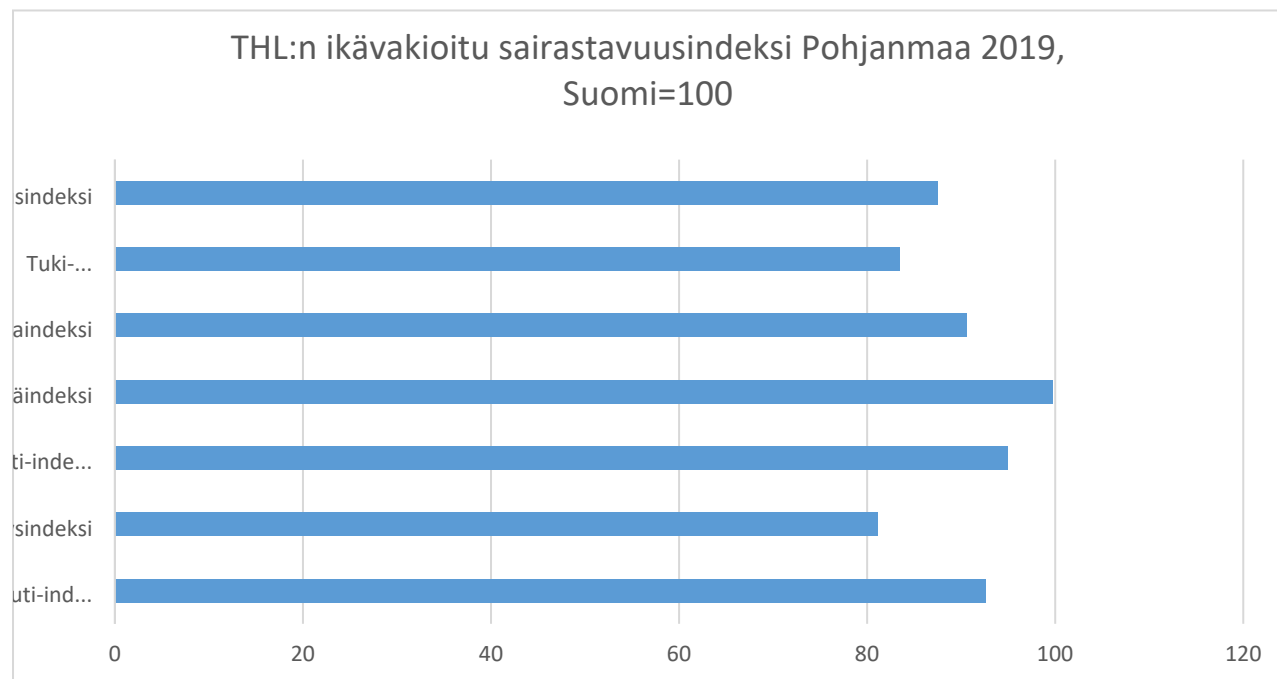
Työikäisen väestön (18–64-vuotiaiden) osuus on 56 %, mikä on hieman alle maan keskitason. Eniten työikäisiä on Vaasassa (61 % asukkaista) ja vähiten Kaskisissa (44 % asukkaista). Suuntaus on, että 18–64-vuotiaiden osuus pienenee ajan mittaan.

65 vuotta täyttäneiden osuus alueen väestöstä on lähellä maan keskiarvoa, runsaat 23 %. 65 vuotta täyttäneiden osuus on suurin Kaskisissa (41 %), kun taas Luodossa heidän osuutensa on pienin (noin 15 %). Suuntaus on, että 65 vuotta täyttäneiden osuus kasvaa. Kaikkein vanhimman ikäryhmän, yli 85-vuotiaiden, määrän ennakoidaan kasvavan Pohjanmaalla noin 6 000 hengestä yli 11 000 henkeen vuoteen 2040 mennessä.

Ruotsi ja suomi ovat valtakieliä, mutta kielten moninaisuus on muun maan tapaan kasvanut merkittävästi Pohjanmaan hyvinvointialueella viimeisimmän 30 vuoden aikana. Vajaalla 8 prosentilla asukkaista on jokin muu äidinkieli kuin ruotsi tai suomi. Närpiön asukkaista runsaalla 18 prosentilla on jokin muu äidinkieli kuin ruotsi tai suomi. Vieraskielisten osuus on pienin Laihialla (2 %), mutta myös siellä heidän osuutensa on moninkertaistunut 30 vuodessa. Hyvinvointialueista vain Uudenmaan alueilla ja Varsinais-Suomessa vieraskielisten osuus on suurempi kuin Pohjanmaalla.

Väestön terveys

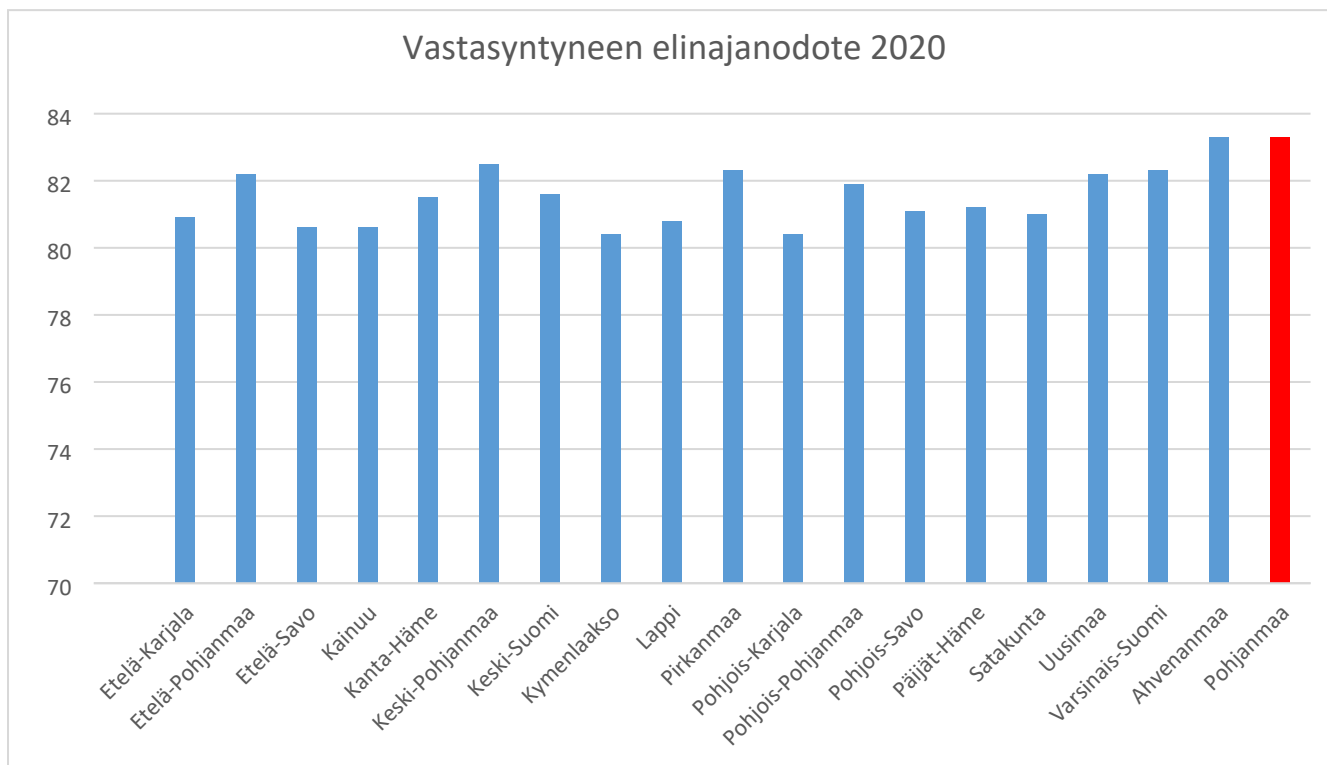
Hyvinvointialueen asukkaat ovat yleisesti ottaen terveempiä kuin Suomen muut asukkaat keskimäärin, kun lähtökohtana on sairastavuusindeksi. Ainoastaan syöpäsairauksien esiintyvyys on hyvinvointialueen asukkailla samalla tasolla kuin maassa keskimäärin.

Taulukko 1: THL:n ikävakioitu sairastavuusindeksi eri tautiryhmille Pohjanmaalla 2019; lähde [Sotkanet](#)

Pohjanmaan asukkailla on yhdessä ahvenanmaalaisten kanssa korkein odotettavissa oleva vastasyntyneen elinajanodote, vuonna 2020 se oli 83,3 vuotta. Vuonna 2000 vastasyntyneen elinajanodote oli Pohjanmaalla runsaat kolme vuotta alempi.

Elinajanodote on ikävakioitu tunnusluku, joten se mahdollistaa kuolleisuuden tason vertailun eri vuosina, vaikka väestön ikärakenne ja määrä muuttuukin.

Taulukko 2: Vastasyntyneen elinajanodote 2020. Ajankohtainen tilanne arviointihetkellä. Lähde: Tilastokeskus, Sotkanet id 4011.

Sairastavuutta ja elinajanodotetta koskevista hyvistä tuloksista huolimatta Pohjanmaalla on useita indikaattoreita, joihin on kiinnitettävä huomiota.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Hyvinvointialueiden ja kuntien toimet terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi määritellään ensisijaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 6–7 §:ssä.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen jaosto

Pohjanmaan hyvinvointialue on vuonna 2022 muodostanut Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä yhdyspintojen jaoston. Jaostossa on 13 jäsentä ja se on hallituksen nimittämä.

Jaoston tehtävät:

- sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 7 §:ssä tarkoitettu hyvinvointialueen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuutaho, joka vastaa lain 7 §:ssä tarkoitetuista neuvotteluista;
- neuvotella muista hyvinvointialueen tehtävien hoitamiseen liittyvästä yhteistyöstä, tavoitteista ja työnjaosta kuntien kanssa;
- vastata osaltaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen yhteistyöstä alueen kuntien, muiden julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa;
- valmistella osaltaan hyvinvointialueen strategisessa suunnittelussa asetettavat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteet ja määrittää niitä tukevat rakenteet ja toimenpiteet;
- valmistella aluehallitukselle ja -valtuustolle alueellinen hyvinvointikertomus ja hyvinvointisuunnitelma yhteistyössä hyvinvointialueen kuntien kanssa sekä seurata hyvinvointialueen asukkaiden elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä alueittain ja väestöryhmittäin;
- valmistella vuosittain raportti hyvinvoinnista ja terveydestä, niihin vaikuttavista tekijöistä sekä toteutetuista toimenpiteistä aluehallitukselle;
- arvioida hyvinvointialueen päätösten vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin, terveyteen ja turvallisuuteen; sekä
- suunnitella toimenpiteitä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien järjestöjen toimintaedellytyksien ja vaikutusmahdollisuuksien parantamiseksi.

Viranhaltijat valmistelevat jaoston asiat.

Hyvinvointialueen tehtävät

- Hyvinvointialueella on ensisijainen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä siltä osin kuin tämä tehtävä kytkeytyy hyvinvointialueen muihin lakisääteisiin tehtäviin.
- Hyvinvointialueen on strategisessa suunnittelussaan asetettava hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tavoitteet ja määriteltävä tavoitteita tukevat toimenpiteet.
  - Sen on otettava päätöksenteossaan huomioon päätöksensä arvioidut vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen väestöryhmittäin.
- Hyvinvointialueen on nimittävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuutaho.

- Hyvinvointialueen on seurattava asukkaidensa elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä alueittain ja väestöryhmittäin.
- Hyvinvointialueella on raportoitava asukkaiden hyvinvoinnista ja terveydestä, niihin vaikuttavista tekijöistä sekä toteutetuista toimenpiteistä aluevaltuustolle vuosittain.
- Lisäksi hyvinvointialueella on valmistettava aluevaltuustolle valtuustokausittain alueellinen hyvinvointikertomus ja hyvinvointisuunnitelma edellä mainituista asioista.
- Hyvinvointialue laatii hyvinvointikertomuksen ja hyvinvointisuunnitelman yhteistyössä alueensa kuntien kanssa. Hyvinvointialueen on julkaistava hyvinvointikertomus ja hyvinvointisuunnitelma julkisessa tietoverkossa.
- Hyvinvointialueen on toimittava hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä yhteistyössä alueensa kuntien kanssa ja tuettava niitä asiantuntemuksellaan.
- Lisäksi hyvinvointialueen on tehtävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä yhteistyötä hyvinvointialueella hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien muiden julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa.
- Hyvinvointialueen on neuvoteltava vähintään kerran vuodessa yhdessä alueensa kuntien sekä muiden edellä tässä momentissa mainittujen hyvinvointialueella hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien toimijoiden kanssa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koskevista tavoitteista, toimenpiteistä, yhteistyöstä ja seurannasta.

Kunnan tehtävät

- Kunnan on edistettävä asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä.
- Kunnalla on ensisijainen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä siltä osin kuin tämä tehtävä kytkeytyy kunnan muihin lakisääteisiin tehtäviin.
- Kunnan on strategisessa suunnittelussaan asetettava hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tavoitteet ja määriteltävä tavoitteita tukevat toimenpiteet.
- Sen on otettava päätöksenteossa huomioon päätöksensä arvioidut vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen väestöryhmittäin.
- Kunnan eri toimialojen on tehtävä yhteistyötä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä.
- Kunnan on nimettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuutaho.
- Kunnan on seurattava kuntalaisten elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä alueittain ja väestöryhmittäin.
- Kunnassa on raportoitava kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä, niihin vaikuttavista tekijöistä sekä toteutetuista toimenpiteistä valtuustolle vuosittain.
- Lisäksi kunnassa on valmistettava valtuustolle valtuustokausittain hyvinvointikertomus ja hyvinvointisuunnitelma edellä mainituista asioista. Kunnan on toimitettava hyvinvointikertomus ja hyvinvointisuunnitelma hyvinvointialueelle ja julkaistava se julkisessa tietoverkossa.
- Kunnan on toimittava hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa ja tuettava sitä asiantuntemuksellaan.
- Lisäksi kunnan on tehtävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä yhteistyötä kunnassa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien muiden julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa.

Alueellinen hyvinvointisuunnitelma ja -kertomus

Hyvinvointialue laatii alueellisen hyvinvointisuunnitelman ja –kertomuksen, joka

- kokoaa alueen kuntien vahvuudet ja huolenaiheet
- kuvaa alueellisia ja väestöryhmittäisiä eroja hyvinvoinnissa ja terveydessä
- kuvaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteita alueella
- asettaa ja kohdentaa tavoitteita, resursseja ja alueellista toimintaa
- toimii hyvinvointialueen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokoavana strategisena asiakirjana
- välittää tietoa valtionhallintoon.

Kertomus ja sen suunnitelmaosa kuvaavat hyvinvointialueen yhteistyötä kuntien kanssa ja tukevat strategista johtoa.

Hyvinvointialueen on valmistettava valtuustokausittain alueellinen hyvinvointisuunnitelma ja hyvinvointikertomus. Hyvinvointialueen on suunnitelmassa ja kertomuksessa seurattava asukkaidensa elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä väestöryhmittäin.

Hyvinvointialue laatii hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman yhteistyössä alueensa kuntien kanssa.

Hyvinvointialueen aluevaltuustolle on raportoitava asukkaiden hyvinvoinnista ja terveydestä, niihin vaikuttavista tekijöistä sekä toteutetuista toimenpiteistä vuosittain.

Muiden suunnitelmien sisällyttäminen alueelliseen hyvinvointisuunnitteluun

Lasten ja nuorten alueellinen hyvinvointisuunnitelma

Alueelliseen hyvinvointisuunnitelmaan tulee sisältää alueen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Hyvinvointialueen valtuuston on hyväksyttävä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma valtuustokausittain. Suunnitelma on huomioitava hyvinvointialueen palvelustrategian ja talousarvion laadinnassa.

Suunnitelman tulee sisältää suunnittelukaudelta tiedot:

- lasten ja nuorten kasvuoloista sekä hyvinvoinnin tilasta;
- lasten ja nuorten hyvinvointia edistävästä sekä ongelmia ehkäisevistä toimista ja palveluista;
- lastensuojelun tarpeesta kunnassa;
- lastensuojeluun varattavista voimavaroista;
- lastensuojelulain mukaisten tehtävien hoitamiseksi käytettävissä olevasta lastensuojelun palvelujärjestelmästä;
- yhteistyön järjestämisestä eri viranomaisten sekä lapsille ja nuorille palveluja tuottavien yhteisöjen ja laitosten välillä; sekä
- suunnitelman toteuttamisesta ja seurannasta.

Alueellinen opiskeluhoitosuunnitelma

Hyvinvointialueen on laadittava alueellinen opiskeluhoitosuunnitelma valtuustokausittain. Alueellisen opiskeluhoitosuunnitelman on pohjaututtava koulutuksen järjestäjän (esim. kunnan) opiskeluhoitosuunnitelmiin. Lisäksi alueellinen opiskeluhoitosuunnitelma on sisällytettävä alueelliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan.

Alueellisen opiskeluhoitosuunnitelman tulee sisältää:

- opiskeluhoitopalvelujen alueellisen toteuttamisen tavoitteet ja keskeiset periaatteet;
- suunnitelma hyvinvointialueen ja koulutuksen järjestäjien välisestä yhteistyöstä opiskeluhoitokokonaisuuden toteuttamiseksi;
- hyvinvointialueen alueella sijaitsevien koulutuksen järjestäjien opiskeluhoitosuunnitelmista ilmenneet arviot opiskeluhoitopalvelujen kokonaistarpeesta ja muut mahdollisesti tarvittavat toimenpiteet;
- suunnitelma opiskeluhoitopalvelujen voimavarojen kohdentamisesta;
- toimenpiteet alueellisen opiskeluhoitosuunnitelman toteuttamiseksi ja seuraamiseksi.

Alueellisessa opiskeluhoitosuunnitelmassa on huomioitava opiskelijoiden kielellisten oikeuksien toteutuminen opiskeluhoitopalveluissa.

Ikääntyneen väestön alueellinen hyvinvointisuunnitelma

Hyvinvointialueen on laadittava suunnitelma toimenpiteistään ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi sekä iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien palvelujen ja omaishoidon järjestämiseksi ja kehittämiseksi. Suunnittelussa on painotettava kotona asumista ja kuntoutumista edistäviä toimenpiteitä. Suunnitelma on sisällytettävä osaksi alueellista hyvinvointisuunnitelmaa, josta säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun (612/2021) lain 7 §:ssä.

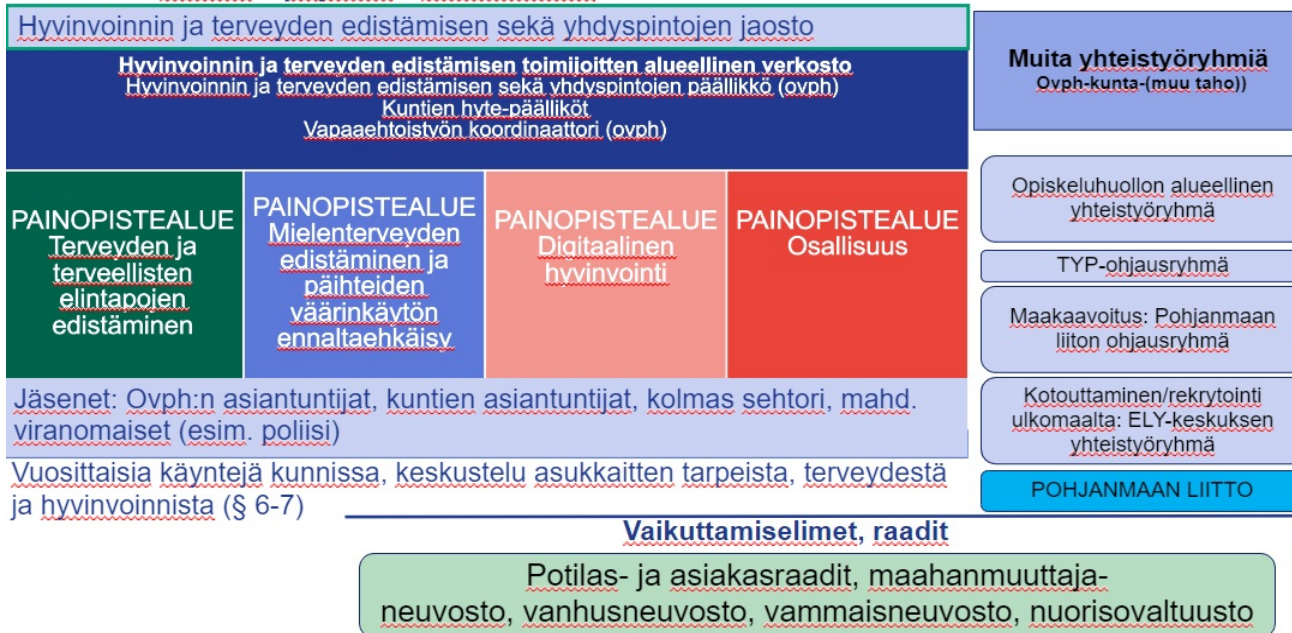
Yhteistyö kuntien ja muiden toimijoiden kanssa

Hyvinvointialueen on hyvinvointia edistävässä työssään muodostettava pysyviä yhteistyörakenteita kuntien, kolmannen sektorin ja muiden toimijoiden kanssa. Alueella on entuudestaan useita yhteistyöryhmiä. Kuntien ja hyvinvointialueen terveyttä ja hyvinvointia edistävästä toiminnasta vastaavat johtajat ovat vuoden 2022 aikana ryhmittyneet uuteen alueelliseen verkostoon. Verkostossa on mukana myös kolmas sektori. Ehkäisevälle päihdetyölle ja mielenterveyden edistämiseksi on muodostettu vastaava verkosto. Lisäksi opiskeluhuollolle on käynnistetty alueellinen yhteistyöryhmä, joka koostuu hyvinvointialueen ja koulutusalan edustajista.

Hyvinvointialue on vuonna 2022 muodostanut seuraavat lakisäätiset vaikuttamistoimielimet: vanhusneuvoston, vammaisneuvoston ja nuorisovaltuuston. Lisäksi hyvinvointialue on muodostanut sektorikohtaisia asiakasraateja, joiden jäsenillä on selkeää kokemusta asiakkaan ja potilaan roolista.

Alueellinen verkosto – HYTE- ja muu yhteistyö

OVPH – kunnat – järjestöt - viranomaiset

Kuvio 1: Yhteistyörakenteet terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen Pohjanmaan hyvinvointialueella

Hyvinvointikertomus – asukkaiden terveyden ja hyvinvoinnin seuranta

Hyvinvointialueen on hyvinvointikertomuksessa seurattava asukkaidensa elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä alueittain ja väestöryhmittäin. Pohjanmaan hyvinvointialueen sektorijohtajat seuraavat näitä indikaattoreita vuosittain sekä Miten Pohjanmaa voi? -raportissa, joka käsitellään hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä yhdyspintojen jaostossa, hallituksessa ja valtuustossa. Raportti tarjoaa yleisen ja sektorikohtaisen tilanneanalyysin väestön terveydestä ja hyvinvoinnista ja suosittelee toimenpiteitä otettavaksi huomioon tulevassa toiminnan suunnittelussa ja talousarviotyössä. Raportti toimii hyvinvointialueen hyvinvointikertomuksena.

länk

Seuranta indikaattoreista, jotka muodostavat terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen valtiosuuden perusteen

Osa hyvinvointialueiden valtiosuuksista perustuu terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen kertoimeen. Yksittäisen hyvinvointialueen terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen kerroin muodostuu tiettyjen indikaattoreiden pistemäärästä. Indikaattorit kuvailevat osin hyvinvointialueen terveyttä ja hyvinvointia edistävää toimintaa (prosessi-indikaattorit), osin tämän toiminnan tuloksia (tulosindikaattorit).

Indikaattoreiden myönteinen kehitys merkitsee korkeampaa kerrointa ja suurempaa valtiosuutta. Indikaattorit huomioidaan hyvinvointia edistävän toiminnan tavoitteiden asettamisessa.

Kertoimeen perustuvaa valtiosuuksien jakoa ei sovelleta täysimääräisesti vielä vuoden 2023 alusta, jolloin hyvinvointialueille jaetaan valtiosuuksia terveyttä ja hyvinvointia edistävään toimintaan pelkästään asukasluvun perusteella.

Kertoimeen perustuvaa valtiosuuksien jakoa sovelletaan täysimääräisesti vuodesta 2026 lähtien.

Indikaattoreita, jotka muodostavat terveyttä ja hyvinvointia edistävän toiminnan valtiosuuden perusteen, seurataan vuosittain. Vuodesta 2023 alkaen indikaattorit sisällytetään Miten Pohjanmaa voi? -raporttiin.

Prosessi-indikaattorit

Prosessi- indikaattorit kuvailevat hyvinvointialueen voimavaroja ja toimenpiteitä terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Niiden avulla mitataan nykytilannetta.

Indikaattori	Tavoite Pohjanmaa 2025	Koko maa	Pohjanmaa
Lapset ja nuoret			
Lastenneuvolan 4-vuotiaiden terveystarkastuksista poisjäävien tuen tarpeen selvittäminen (%), Avohilmo	Luotettava tilasto ja osuuden lisääntyminen	Ei tilastotietoja	Ei tilastotietoja
Kouluterveydenhuollon 8.-luokkalaisten terveystarkastuksista poisjäävien tuen tarpeen selvittäminen (%), Avohilmo	Luotettava tilasto ja osuuden lisääntyminen	Ei tilastotietoja	Ei tilastotietoja
Koulukuraattorin työpanoksen määrä viikossa jaettuna 100 oppilaalla (2021), Sotkanet 5312 (TEAvisari)	Lainmukainen henkilöstömitoitus	80	81
Koulupsykologin työpanoksen määrä viikossa jaettuna 100 oppilaalla (2021), Sotkanet 5311 (TEAvisari)	Lainmukainen henkilöstömitoitus	49	38
Lasten tuhkarokko-vihurirokko-sikotauti (MPR) – rokotuskattavuus, Rokotusrekisteri	Maan keskiarvo	93,2	92,0
Työikäiset			
Alkoholinkäytön mini-intervention toteutuminen, kun juomiseen liittyy haitta tai haittariski (%), Avohilmo	Luotettava tilasto ja osuuden lisääntyminen	Ei tilastotietoja	Ei tilastotietoja
Elintapaneuvonnan toteutuminen tyyppin 2 diabetesriskissä oleville Käypä hoito -suositusten mukaisesti (%), Avohilmo	Luotettava tilasto ja osuuden lisääntyminen	Ei tilastotietoja	Ei tilastotietoja
Työttömien toteutuneiden terveystarkastusten 1 krt/v osuus suhteessa työttömien kokonaismäärään (%), Avohilmo +Työssäkäyntitilasto (Tilastokeskus) + Työnvälitystilasto (TEM)	Luotettava tilasto ja osuuden lisääntyminen	2,7	1,4

Taulukko 15: Prosessi-indikaattorit, HYTE-kerroin <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/alueellinen-hyvinvointijohtaminen/hyte-kerroin-kannustin-hyvinvointialueille/prosessi-indikaattorit>

Tulosindikaattorit

Tulosindikaattoreiden säännöllinen seuranta antaa kuvan väestön tiettyjen ongelmien esiintymisen muutoksista vuodesta toiseen.

<https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/alueellinen-hyvinvointijohtaminen/hyte-kerroin-kannustin-hyvinvointialueille/tulosindikaattorit>

Indikaattori	Tavoite Pohjanmaa 2025	Koko maa	Pohjanmaa
Työikäiset			
Ei työssä, koulutuksessa eikä asevelvollisuutta suorittamassa olevat 20–24-vuotiaat, % ikäluokasta (2021), Työssäkäyntitilasto	Vähenee	10,8	6,4
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, % ikäluokasta, Sotkanet 234	Vähenee	2,8	1,5
Mielenterveyshäiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 18–34-vuotiaat (pois lukien elimelliset aivo-oireyhtymät ja älyllinen kehitysvammaisuus), % vastaavanikäisestä väestöstä, Sotkanet 4837	Vähenee	1,2	0,7
Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidetut potilaat / 10 000 asukasta Sotkanet 3037/ Hilmo	Vähenee	102	80
Ikäihmiset			
Lonkkamurtumat 65 vuotta täyttäneillä, % vastaavanikäisestä väestöstä Sotkanet 699; Hilmo	Vähenee	0,6	0,6

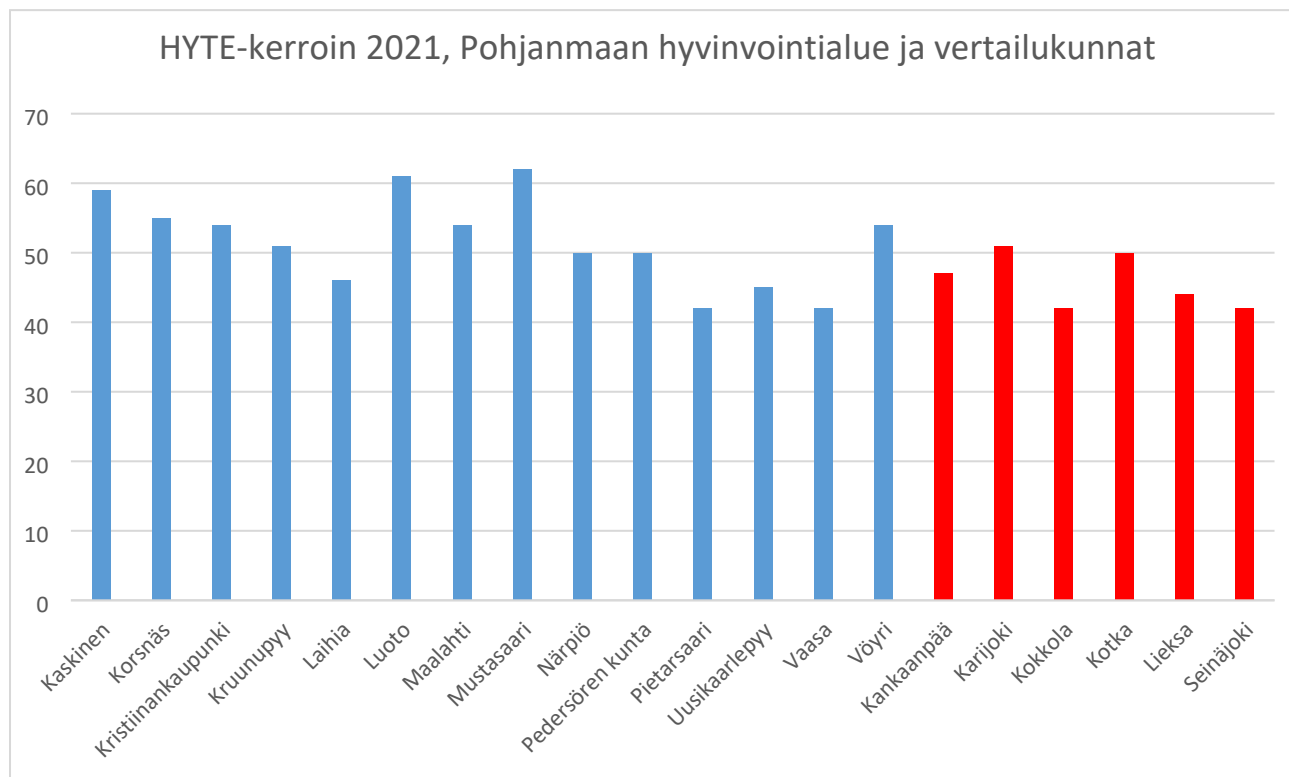

Taulukko 16: Tulosindikaattorit, HYTE-kerroin <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/alueellinen-hyvinvointijohtaminen/hyte-kerroin-kannustin-hyvinvointialueille/tulosindikaattorit>

Pohjanmaan kunnat – Seuranta indikaattoreista, jotka muodostavat terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen valtionosuuden perusteen kunnissa

Kuntien osalta kertoimeen perustuvaa valtionosuuksien jakoa terveyttä ja hyvinvointia edistävään työhön sovelletaan täysimääräisesti jo vuodesta 2023 lähtien. Alla oleva Taulukko 17 esittää pohjalaiskuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kertoimen (HYTE-kerroin) vuonna 2021. Vertailukunnat näkyvät Taulukossa 17 oikealla. Kerroin on 0–100. HYTE-kerroin on keskiarvo kuntien tuloksista kertoimen perustana olevien yksittäisten indikaattoreiden osalta.

Tiedot: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointijohtaminen-kunnassa/hyte-kerroin-kannustin-kunnille>

Taulukko 17: Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kerroin (hyte-kerroin), Pohjanmaan kunnat 2021

[Tulostaulukko - Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi](https://sotkanet.fi)

Indikaattorit, jotka kuvaavat kunnan toimintaa ja joita käytetään kunnan terveyttä ja hyvinvointia edistävän toiminnan lisäosan määrittämiseen.

Yksittäisten kuntien tiedot ovat saatavilla Sotkanetistä:

(<https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=szbMsrDWNbc2zLbWNTSLN7PWNy03NrHWzYw3sbQ20tM1j88GAA==&region=szb0iXcyNcyvNMnMSU-xNgyJN7Y2jrQ2NoI3AgA=&year=sy5zstY1tNY1ttY1stY1sTbS0zUCAAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.0-SNAPSHOT&buildTimestamp=202109301228>)

Indikaattori	Koko maa	Pohjanmaa 2021 Kuntien keskiarvo
Kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden ja koulu yhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus tehdään peruskoulussa kolmen vuoden välein, % kunnan kouluista (Sotkanet 5397)	89	Ei tietoa
Oppilaiden poissaolot. Oppilasmäärällä painotettu keskiarvo kunnan peruskouluista, joissa poissaolojen kokonaismäärä on tiedossa. (Sotkanet 5313)	70	48
Oppilasmäärällä painotettu keskiarvo kunnan peruskouluista, joissa on käytössä pitkät liikuntavälitunnit. (Sotkanet 5316)	60	57
Oppilasmäärällä painotettu keskiarvo kunnan peruskouluista, joissa noudatetaan kouluruokailusuositusta (2008, 2017) koululounaan ja välipalojen järjestämisessä. (Sotkanet 5317)	70	47
Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat valmisteilla olevien lautakuntapäätösten vaikutusten ennakoarviointiin. Kyllä/ei, ei tietoa. (Sotkanet 5320)	56	38
Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen. Kyllä/ei, ei tietoa. (Sotkanet 5321)	73	69
Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa. Kyllä/ei, ei tietoa. (Sotkanet 5323)	54	31
Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille. Kyllä/ei, ei tietoa. (Sotkanet 5327)	77	85

Kunnassa toimii poikkihallinnollinen työryhmä, jossa käsitellään liikunnan edistämistä. Kyllä/ei, ei tietoa. (Sotkanet 5328)	83	58
Tarkastuslautakunnan tekemässä arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutuminen. Kyllä/ei, ei tietoa. (Sotkanet 5330)	49	14
Kunnan toiminta- ja taloussuunnitelmassa määritellään vuosittain mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista. Kyllä/ei, ei tietoa. (Sotkanet 5331)	78	50
Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä. Kyllä/ei, ei tietoa. (Sotkanet 5333)	89	50
Kunnan palveluiden suunnittelussa/kehittämistyössä hyödynnetään asiakasraateja/foorumia. Kyllä/ei, ei tietoa. (Sotkanet 5335)	77	79
Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista. Kyllä/ei, ei tietoa. (Sotkanet 5336)	69	43

Taulukko 18: Prosessi-indikaattorit kunnissa, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kerroin (HYTE-kerroin)

Indikaattorit, jotka kuvaavat kunnan toiminnan tuloksia ja joita käytetään kunnan terveyttä ja hyvinvointia edistävän toiminnan lisäosan määrittämiseen.

Yksittäisten kuntien tiedot ovat saatavilla Sotkanetistä:

(<https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=szbMDI03ttY1tNY1jTcHEgA=&region=szb0iXcyNcyvNMnMSU-xNgyJN7Y2jrQ2Nol3AgA=&year=sy5zstY1tNY1ttY1stY1sTbS0zUCAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.0-SNAPSHOT&buildTimestamp=202109301228>)

Indikaattori	Koko maa	Pohjanmaa 2020–2021 Kuntien keskiarvo
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista, Sotkanet 5301/ 286	25,7 %	26,6 %
Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista, Sotkanet 5303/ 3906	18 %	19,4 %
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä, Sotkanet 5304 /3219	7,8 %	6,4 %
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä, Sotkanet 5306/ 234	2,8 %	1,5 %
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä, Sotkanet 5307/ 306	5,3 %	6,3 %
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavanikäistä, Sotkanet 5308/3959	343 kpl	264 kpl

Taulukko 19: Tulosindikaattorit kunnissa, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kerroin (HYTE-kerroin)

Alueellinen hyvinvointisuunnitelma 2023–2025

Tässä luvussa esitellään terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen liittyvän toiminnan painopisteet sekä esitellään joitain toimenpiteitä, joita voidaan hyödyntää toiminnassa tulevina vuosina.

Hyvinvointisuunnitelman toimenpiteet toteutetaan yhteistyössä hyvinvointialueen ja kuntien kanssa tai joissain tapauksissa jommankumman osapuolen toimesta. Yhteistyö kolmannen sektorin tai muun viranomaisen kanssa on ensiarvoisen tärkeää. Siltä osin kuin tehtävät suoritetaan muun toimijan kuin hyvinvointialueen toimesta, tulee muiden toimijoiden (esim. kuntien) ratkaista, toteutetaanko toimenpiteet. Toimenpiteiden ei-sitovasta luonteesta huolimatta toiveena on, että kunnat sisällyttävät toimenpiteet hyvinvointisuunnitelmiinsa, mikä helpottaisi yhteistä seurantaa ja yhteistyötä terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

Tämän hyvinvointisuunnitelman painopisteet ja toimenpiteet on valittu syksyllä 2021 vuoropuhelussa yhteistyökumppaneiden, kuten kuntien, valtion viranomaisten ja järjestöjen kanssa.

Painopistealueet:

- Terveyden ja terveellisten elintapojen edistäminen
- Mielenterveyden edistäminen ja päihdeiden väärinkäytön ennaltaehkäisy
- Toimintakyvyn edistäminen ja ylläpitäminen
- Osallisuus ja turvallisuuden edistäminen

Luku jaetaan väestöryhmittäin:

- lapset, nuoret ja perheet
- työikäiset
- ikäihmiset

Lasten, nuorten ja perheiden toimenpidekokonaisuudet muodostuvat toimenpiteistä, jotka sisältyvät *alueelliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan*.

Työikäisten henkilöiden toimenpidekokonaisuudet muodostuvat toimenpiteistä, jotka sisältyvät *alueelliseen työ- ja toimintakyvyn ylläpitämisen suunnitelmaan*.

Ikäihmisten tukemisen toimenpidekokonaisuudet muodostuvat toimenpiteistä, jotka sisältyvät *alueelliseen suunnitelmaan ikääntyneen väestön tukemiseksi*.

Lasten ja nuorten alueellinen hyvinvointisuunnitelma 2023–2025

Saatavilla olevien tilastojen analyysistä sekä hyvinvointialueen lasten ja nuorten palveluista vastaavien henkilöiden, alueen sivistystoimen johtajien ja kunnan terveyttä ja hyvinvointia edistävästä toiminnasta vastaavien henkilöiden kanssa käydyissä keskusteluissa on noussut esiin toistuvia huolia lasten ja nuorten henkisestä hyvinvoinnista, neuropsykiatrisista häiriöistä kärsivien lasten ja nuorten palvelujen tarpeesta sekä toimivan opiskeluhoillon tärkeydestä. Kansallisten tilastojen perusteella alueella on myöskin tarve edistää terveitä ruoka- ja elintapoja sekä rokotuskattavuuden nostamista.

Terveyden ja terveellisten elintapojen edistäminen

	Toimenpiteet	Mittarit
Tarjotaan kaikille lapsille mahdollisuus maksuttomaan ja matalan kynnyksen harrastukseen	Ehdotus toimenpiteisiin kunnissa <ul style="list-style-type: none"> toimintaa maaseudulla - mahdollisuus kuljetukseen harrastustoimintaan Suomen malli LAKU-lähetee kulttuuritoimintaan mukautetut kurssit vapaassa sivistystyössä (esim. kieli, toimintakyky) 	Toimenpiteiden esiintyminen Kouluterveyskysely (harrastuksiin liittyvät kysymykset)
Kehitetään yhteisiä, toimintamalleja suun terveyden ongelmien ehkäisyyn	Hyvinvointialueen vastuulla <ul style="list-style-type: none"> tiedot jokaisella hammaslääkärikäynnillä 	Toimenpiteiden esiintyminen Tervehampaiset 12-vuotiaat, % vastaavanikäisistä suun terveydenhuollon tarkastuksessa käyneistä (5022)
Kehitetään yhteisiä, terveellisiä ravitsemus- ja liikkumistapoja edistäviä toimintamalleja lapsille, nuorille ja perheille	Ehdotus toimenpiteisiin kunnissa <ul style="list-style-type: none"> tiedon levittäminen varhaiskasvatuksessa/koulussa kulttuurikasvatuksen suunnitelma <p>Jaettu vastuu hyvinvointialueen ja kuntien välillä</p> <ul style="list-style-type: none"> vanhempainryhmät ja -kurssit maahanmuuttajaperheille liittyen esim. ruokailutottumuksiin, kasvatukseen, fyysiseen toimintaan, väkivaltaan (opastus tulkin avulla) 	Toimenpiteiden esiintyminen Kouluterveyskysely Lihavuuden yleisyys (%) 2 - 16-vuotiailla (3232, 3234, 3236) Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista (5303/ 3906) Ei syö koululounasta viitenä päivänä viikossa, % 8. ja 9.luokan oppilaista (3904)

Kuvio 4: Toimenpiteet, terveyden ja terveellisten elintapojen edistäminen

Mielenterveyden edistäminen ja päihteiden väärinkäytön ennaltaehkäisy

Hyvinvointialueen palvelustrategian toimenpidekokonaisuudet	Toimenpiteet	Mittarit
<p>Yhteiset toimintamallit päihteiden väärinkäyttöä ehkäisevää työtä varten</p>	<p>Ehdotus toimenpiteisiin kunnissa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ennaltaehkäisevä työ osana koulun arkea, mm. PEPP-malli-lisäkoulutusta opettajille ja muille lasten ja nuorten parissa työskenteleville • Huumeiden vastaisen työn koordinaattori/vastuuhenkilö jokaisessa koulussa ja kunnassa <p>Jaettu vastuu hyvinvointialueen ja kuntien välillä</p> <ul style="list-style-type: none"> • Moniammatillinen työryhmä jokaisessa kunnassa vastaamassa päihteiden väärinkäytön ennaltaehkäisevästä työstä • Tietoa vanhemmille koulun vanhempainkokouksissa (yhteistyö kolmannen sektorin kanssa) • Huumeiden vastaisen työn suunnitelma kaikissa kouluissa (ala- ja yläaste, toinen aste) • Huumeiden käytön palveluketju kehitetään (hyvinvointialueen aloitteella. Sisältää ennaltaehkäisy, puuttuminen, hoito) 	<p>Toimenpiteiden esiintyminen</p> <p>Onko jokaisessa kunnassa ryhmä?</p> <p>Kouluterveyskysely (alkoholin käyttö)</p> <p>Käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta, % 4. ja 5 luokan oppilaista, 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (4730,4731, 4732)</p>
<p>Tarjotaan tukea vanhemmuuteen lapsen kasvun aikana matalan kynnyksen toiminnan, tiedon levittämisen ja kolmannen sektorin verkostoinnin kautta.</p>	<p>Jaettu vastuu hyvinvointialueen ja kuntien välillä</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tukea teini-ikäisten vanhemmille. Yhteinen sävy teini-ikäisten kasvatuksessa (koti, koulu, kunta, 	<p>Toimenpiteiden esiintyminen</p> <p>Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa, % 4. ja 5 luokan oppilaista, 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista,</p>

	<p>kouluterveydenhuolto, yhdistykset), mm. ei osteta päihkeitä alaikäisille.</p> <ul style="list-style-type: none"> vähennetään leimautumista jakamalla tietoa mielenterveysongelmista sekä huoltajille että nuorille 	<p>lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (4831, 329, 338, 347)</p>
<p>Tuetaan lasten ja nuorten psyykkistä hyvinvointia lisäämällä heidän, huoltajien ja henkilöstön osaamista mielenterveydestä. Otetaan käyttöön ennaltaehkäiseviä toimintamalleja omassa toiminnassa sekä tarjotaan matalan kynnyksen toimintaa yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa.</p>	<p>Ehdotus toimenpiteisiin kunnissa</p> <ul style="list-style-type: none"> kiusaamista ehkäisevä työ <p>Jaettu vastuu hyvinvointialueen ja kuntien välillä</p> <ul style="list-style-type: none"> Lapset puheeksi -menetelmä lastenneuvolassa, varhaiskasvatuksessa ja kouluissa Apuvälineet varhaisessa vaiheessa erityisvaikeuksiin Digitaalinen palveluluettelo 	<p>Toimenpiteiden esiintyminen</p> <p>Kokee terveydentilansa keskimertaiseksi tai huonoksi, % 4. ja 5 luokan oppilaista, 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (4817, 286, 3931, 3916)</p> <p>Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (328, 346, 337)</p> <p>Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % 4. ja 5 luokan oppilaista, 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (4700,4701, 4702, 4811)</p>

Kuvio 5: Toimenpiteet, mielenterveyden edistäminen ja päihteen väärinkäytön ennaltaehkäisy

Toimintakyvyn edistäminen ja ylläpitäminen

Hyvinvointialueen palvelustrategian toimenpidekokonaisuudet	Toimenpiteet	Mittarit
Syrjäytymisen ennaltaehkäisy	<p>Jaettu vastuu hyvinvointialueen ja kuntien välillä</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toimintamalli poissaolojen varalta • Toimintamalli opiskelijoille, jotka tarvitsevat tukea siirtyessään koulutuksen toiselle asteelle 	<p>Toimenpiteiden esiintyminen</p> <p>Tuntee itsensä usein yksinäiseksi, % 4. ja 5 luokan oppilaista, 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (4816, 4712, 4713, 4714)</p> <p>Ei koe olevansa tärkeä osa koulu- eikä luokkayhteisöä, % 4. ja 5 luokan oppilaista, 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (4812, 4703, 4704, 4705)</p>

Kuvio 6: Toimenpiteet, toimintakyvyn edistäminen ja ylläpitäminen

Osallisuus ja turvallisuuden edistäminen

Hyvinvointialueen palvelustrategian toimenpidekokonaisuudet		Mittarit
<p>Kehitetään yhdenvertaisia, matalan kynnyksen palveluja, jotka edistävät turvallisuuden tunnetta, esim. toimivaa ja moniammatillista koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa, kiusaamisen vastaista työtä. Ennaltaehkäistään lähisuhteissa esiintyvää väkivaltaa</p>	<p>Hyvinvointialueen vastuulla</p> <ul style="list-style-type: none"> • Marak-toimintamalli otetaan käyttöön • Perheneuvolapalvelut kehitetään <p>Ehdotus toimenpiteisiin kunnissa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sitoutuneet aikuiset lasten ja nuorten arjessa (päiväkodeissa, kouluissa, nuorisotaloissa jne.). 	<p>Toimenpiteiden esiintyminen</p> <p>Kokenut vanhempien tai muiden huoltajien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 4. ja 5 luokan oppilaista, 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (4890, 4956, 4957, 4958)</p> <p>Ei ole päässyt kouluterveydenhoitajalle lukuvuoden aikana yrittämisestä huolimatta, % 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (4802, 4804, 4803)</p> <p>Ei ole päässyt koulukuraattorille lukuvuoden aikana yrittämisestä huolimatta, % 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (4807, 4806, 4805)</p>
<p>Edistetään keskinäistä kulttuurista ymmärrystä</p>	<p>Ehdotus toimenpiteisiin kunnissa</p> <p>Yhteiset kulttuurityöpajat (ruoka/musiikki/tietoa kulttuurista ja uskonnosta)</p> <p>Jaettu vastuu hyvinvointialueen ja kuntien välillä</p> <ul style="list-style-type: none"> • KAIKU-korttien avulla vähävaraisille ilmainen pääsy kulttuuripalveluihin 	<p>Toimenpiteiden esiintyminen</p>

Osallisuussuunnitelma lasten ja nuorten äänten esille nostamiseen hyvinvointialueella ja kunnissa	Jaettu vastuu hyvinvointialueen ja kuntien välillä <ul style="list-style-type: none"> • Otetaan lapset ja nuoret mukaan erilaisten toimintojen suunnitteluun (nuorisovaltuusto, oppilaskunta, lasten parlamentti). 	Toimenpiteiden esiintyminen
---	---	-----------------------------

Kuvio 7: Toimenpiteet, osallisuus ja turvallisuuden edistäminen

Hyvinvointialueen toimenpiteet 2023

Tulevaisuuden sosiaali- ja terveystyö- ja Prima Botnia -hankkeiden kautta

- Lapset puheeksi -menetelmän koulutusta henkilöstölle
- Pilotoidaan nuorten chat Zoturi (<http://www.normaali.fi/>)
- Aloitetaan sähköisen palveluluettelon laatiminen osana sähköisen perhekeskuksen kehittämistä
- Laaditaan nuorten päihderiippuvuuden palveluketju

Kolmannen ja neljännen sektorin yhteistyökumppanien kartoittaminen

Tiedotus suun terveydenhuollon käynneillä

Yhteisen perheneuvolamallin kehittäminen hyvinvointialueella

KAIKU-kortin käyttöönotto

Alueelliseen opiskeluhoitosuunnitelmaan sisältyvät toimenpiteet

- Toimintamalli ja toimintasuunnitelma koulupoissaolojen varalta
- Yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa laaditaan malli mielenterveysasioista tiedottamiseksi yläkoululaisille (esim. YAM eli Youth Awareness of Mental Health ja Nuorten Kompassi)

Työkäisen väestön työ- ja toimintakyvyn ylläpitämisen suunnitelma 2023–2025

Vuoropuhelu pohjalaiskuntien kanssa on paljastanut, että COVID-19-pandemia ja sen yhteiskunnalliset poikkeusolot ovat kuormittaneet ankarasti joitain perheitä ja yksilöitä. Työn ja vapaa-ajan vakiintuneet tavat joutuivat pandemiarajoitusten takia tauolle, minkä lisäksi poikkeusolot aiheuttivat joillekin yksilöille ja perheille taloudellisia, sosiaalisia ja psyykkisiä ongelmia. Kunnat viestittivät keväällä 2022, että kunnissa on entistä suurempi terveellisten elintapojen tukemisen tarve.

Työperäinen maahanmuutto on lisääntynyt joissain pohjalaiskunnissa viime vuosina merkittävästi. Työvoimamuuttajille työllisyys on järjestettyä, mutta kunnat kokevat, että suomen tai ruotsin oppiminen on usein haasteellista työvoimamuuttajien joukossa. Kokoaikatyö yhdistettynä omaan, melko suureen ulkomaalaiseen kieliryhmään aiheuttaa sen, ettei suomen tai ruotsin opettelua priorisoida.

Työkäiset			
Hyvinvointialueen palvelustrategian toimenpidekokonaisuudet	Toimenpiteet, esimerkit	Resurssit – kuka toteuttaa?	Mittarit (esimerkit)
Kehitetään alueellinen elämäntapaneuvonnan toimintamalli	<p>Kehitetään alueellinen elämäntapaneuvonnan toimintamalli (esim. alueellinen liikuntaneuvosto ja kulttuurihyvinvoinnin toimintamalli).</p> <p>Järjestetään matalan kynnyksen kuntotarkastuksia kohderyhmän mukaan, mm. ”äijäkatsastus” ja ”lady-katsastus” asiakkaan lähellä esim. autoliikkeessä tai markkinoilla.</p>	Kunta, hyvinvointialue, kolmas sektori	<p>Toimenpiteiden esiintyminen, esim. Liikuntaneuvonnan toteutuminen (TEAvisari, Sotkanet 5470)</p> <p>Terveysliikuntasuosituksen mukaan liian vähän liikkuvien osuus (%), 20–64-vuotiaat (FinSote-tutkimus)</p>
Kehitetään yhteistyötä terveyttä ja hyvinvointia tukevien toimijoiden kanssa (hyvinvointialue, kunta, kolmas sektori, yritykset)	Yhteistyöryhmät, jotka harjoittavat rakenteellista työskentelyä ja toimenpiteiden seurantaa.	Hyvinvointialue, kunta, kolmas sektori, viranomaiset	Toimenpiteiden esiintyminen (esim. yhteistyörakenteet)

Kehitetään ja tarjotaan tervetuliais- ja tietopaketti hyvän perusterveyden ylläpitämisestä ja hyvinvoinnin edistämisestä	Tervetuliais- ja tietopaketti hyvän perusterveyden ylläpitämisestä (esim. uni, ruokavalio, liikunta, suunterveys) ja hyvinvoinnin edistämisestä (esim. esitellään luontopolkuja ja mistä saa tarvittaessa apua). HYTE-mobil esim. kirjastoauton kautta, josta saa neuvoja viranomaisilta, nuorisopalveluilta, yhdistyksiltä ym.		Toimenpiteiden esiintyminen FinSote (liikunta- ja ruokavaliotottumukset)
--	--	--	---

Kuvio 8: Toimenpiteet, terveyden ja terveellisten elintapojen edistäminen

Mielenterveyden edistäminen ja päihteiden väärinkäytön ennaltaehkäisy

Työkäiset			
Hyvinvointialueen palvelustrategian toimenpidekokonaisuudet	Toimenpiteet, esimerkit	Resurssit – kuka toteuttaa?	Mittarit (esimerkit)
Kehitetään sisäisiä palveluketjuja (työllisyyttä edistäviä palveluja kunnan, hyvinvointialueen, Kelan ja TE-toimiston välillä)	Hanke: Tulevaisuuden SoTe-Keskus (ÖVPH). Vastaanottotoiminta: mallinnetaan vastaanottotoiminnan ja päihdepalvelujen rajapinnat ja päihdepalveluihin ohjautumisen prosessit.	ÖVPH:n hanke	Toimenpiteiden esiintyminen
Käytetään systemaattisesti näyttöön perustuvia työkaluja riskien tunnistamiseksi (esim. audit, BDI). Tiedon levittäminen lisää osaamista ja ehkäisee leimautumista.	BDI AUDIT: Tulevaisuuden SoTe-keskus Pohjanmaalla. Hanke: Tulevaisuuden SoTe-Keskus (ÖVPH). Vastaanottotoiminta: otetaan systemaattiseen	 ÖVPH:n hanke	Toimenpiteiden esiintyminen Alkoholia liikaa käyttävien osuus (AUDIT-C) (%), 20–64-vuotiaat (FinSote-tutkimus)

	käyttöön työvälineitä päihteiden riskikäytön/riippuvuuden tunnistamiseen sekä varhaiseen puuttumiseen sosiaali- ja terveystieteiden vastatoimissa.		
Kehitetään verkkoon perustuvaa tukea ja digitaalisia työkaluja mielenterveyden edistämiseksi ja päihteiden väärinkäytön ehkäisemiseksi	Prima Botnia: Digitaalinen palvelutarjotin. Tämä sisältää asiakasohjauksen kehittämisen. Pilotoidaan Zoturi (http://www.normaali.fi/). Pilotoidaan Arkeen voimaa -ryhmätoimintamalli (https://vasso.fi/arkeen-voimaa/).	Prima Botnia -hanke (ÖVPH:n hanke): Tavoitteena on muodostaa mielenterveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen palvelukonsepti, johon yhdistetään joko uusia tai jo olemassa olevia digitaalisia työkaluja. Käytännössä toimenpiteinä olisivat ainakin seuraavat kokonaisuudet: mielenterveyttä edistävien toimien ja yhteisöjen tunnistaminen, THL:n toimintamallien testaaminen (mm. Voimaa arkeen), Kaikukortin käyttöönotto Pohjanmaan hyvinvointialueen kunnissa, asiakkaiden parempi osallisuus, omahoitopalvelujen avulla voisi harjoitella suuremman vastuun ottamista omasta terveydestä sekä huonossa asemassa olevien yksilöiden ja perheiden tukeminen ja uusien menetelmien pilotointi.	Toimenpiteiden esiintyminen

Kuvio 9: Toimenpiteet, mielenterveyden edistäminen ja päihteiden väärinkäytön ennaltaehkäisy

Toimintakyvyn edistäminen ja ylläpitäminen

Työikäiset			
Hyvinvointialueen palvelustrategian toimenpidekokonaisuudet	Toimenpiteet, esimerkit	Resurssit – kuka toteuttaa?	Mittarit (esimerkit)
Kehitetään palveluketjuja, mm. työllisyyttä edistäviä palveluja kunnan, hyvinvointialueen, Kelan ja TE-toimiston välillä sekä tarjotaan			Toimenpiteiden esiintyminen

ja ylläpidetään kuntouttavia työtoimintapaikkoja, työharjoittelua ja työkokeilua			
Terveystarkastukset ja palveluarvioinnit työkäisille, työttömille ja työelämän ulkopuolisille			
Käytetään yhtenäisiä toimintakyvyn arvioinnin välineitä (fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen)	Hyvinvointialue		

Kuvio 10: Toimenpiteet, toimintakyvyn edistäminen ja ylläpitäminen

Osallisuus ja turvallisuuden edistäminen

Työkäiset			
Hyvinvointialueen palvelustrategian toimenpidekokonaisuudet	Toimenpiteet, esimerkit	Resurssit – kuka toteuttaa?	Mittarit (esimerkit)
Kehitetään integraatiota edistäviä yhteistyömalleja		Kunnat, kolmas sektori, hyvinvointialue	Toimenpiteiden esiintyminen
Kehitetään digitaalisia palveluja asiakasosallisuuden ja asiakasraadin tehostamiseksi. Osallisuussuunnitelma.			Toimenpiteiden esiintyminen
Ota väkivalta puheeksi; annetaan työntekijöille ohjausta ja koulutusta. Palvelu- ja			Toimenpiteiden esiintyminen

asiantuntijatuki (esim. Marak-toimintamalli)			
--	--	--	--

Kuvio 11: Toimenpiteet, osallisuus ja turvallisuuden edistäminen

Ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelma 2023–2025

Keväällä 2022 käydyt keskustelut kuntien kanssa korostivat tiivistettynä eniten seuraavia tarpeita ikääntyneiden hyvinvoinnin ja toimintakyvyn edistämiseksi:

- Toimenpiteitä tarvitaan iäkkäiden yksinäisyyden korjaamiseksi. Yksinäisyyden katsotaan lisääntyneen.
- Olemassa olevat asumismuodot eivät vastaa nykypäivän tarpeita. Hyvinvointialueen tulee palveluntuottajana ja kuntien kiinteistönomistajina käydä jatkuvaa vuoropuhelua asian tiimoilta.
- Tuki iäkkäiden aktiviteettien mahdollistamiseksi.
- Tuki digitaalisten asioiden hoitamiseen.

Painopistealueet 2023-2025	Tavoite	Toimenpide	Vastuutaso	Seuranta ja arviointi
Hyvän terveyden ja terveiden elintapojen edistäminen	Ikäihmisillä on hyvä terveys ja hyvä toimintakyky, joka mahdollistaa aktiivisten elinvuosien lisääntymisen	Monialaisia toimenpiteitä ja panostus ikäihmisten hyvinvointia edistävään tukeen	Hyvinvointialue Kunnat Kolmas sektori	Toimenpiteiden määrä/Parantunut hyvinvointi /Sotkanetin indikaattorit
		Seniorineuvonta-/elintapaneuvontamallin käyttöönotto	Hyvinvointialue Kunnat Kolmas sektori	Käyttöön otetut mallit Ehkäisevien palvelujen käyttö/ Sotkanetin indikaattorit

		Koko seudulle tukea ravitsemusasioissa	Hyvinvointialue	Ylipainoisuus vähenee/Sotkanetin indikaattorit
		Järjestelmälliset ehkäisevät/sähköiset terveys- ja hyvinvointitarkastukset eri ikäryhmissä kotona asuville ikäihmisille, jotka eivät kuulu sosiaali- ja terveyspalvelujen piiriin	Hyvinvointialue Kunnat Kolmas sektori	Tarkastusten määrä Vähentynyt hoidon ja palvelujen tarve 75+/Sotkanet
		Ikäihmisille suunnatut innovatiiviset omahoito- ja tukipalvelut omahoitoon ja hyvinvointiin motivoimiseksi	Hyvinvointialue Kolmas sektori	Palvelujen määrä Asiakaspalaute
		Aktivoivaa työtettä kehitetään kaikilla palvelutasoilla	Hyvinvointialue Kolmas sektori	Toimintakyvyn muutos 75+/Sotkanet
	Ohjaaminen kulttuuripalvelujen piiriin/integrointi osana palveluohjausta ja neuvontapalveluja	Esim. Kaiku-kortin integrointi	Hyvinvointialue Kunnat Kolmas sektori	Palvelujen määrä Sotkanetin indikaattorit
Mielenterveyden edistäminen ja päihderiippuvuuden ehkäisy	Riskitekijöiden tunnistaminen varhaisessa vaiheessa	Kehitetään yhteisiä toimintamalleja ja toimenpiteitä työelämästä eläkkeelle siirtymistä varten	Hyvinvointialue Kunnat Kolmas sektori	Sotkanetin indikaattorit 65+
		Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle ikääntyneiden mielenterveyteen ja päihteisiin liittyvää menetelmäkoulutusta	Hyvinvointialue	Koulutuksen määrä
		Päiväkeskustoiminnan toimintamalli	Hyvinvointialue Kunnat Kolmas sektori	Palvelujen määrä
	Omaisten ja omaishoitajien mielenterveyden ja hyvinvoinnin tukeminen	Omaishoitajien, hoidettavien ja läheisten tukitoimet sekä toimenpiteet, jotka tarjoavat monipuolista sijaisaputoimintaa	Hyvinvointialue Kunnat Kolmas sektori	Omaishoitajien jaksaminen Palvelujen määrä
Toimintakyvyn edistäminen ja ylläpitäminen	Ikäihmisten toimintakyky säilyy hyvänä pidempään ja	Seniorineuvonta/elintapaohjaus/tuki/riskitekijöiden tunnistaminen Ehkäisevä toiminta/matala kynnyks	Hyvinvointialue Kunnat Kolmas sektori	Hyte-indikaattorit

	aktiivisten elinvuosien määrä lisääntyy	Sähköiset palvelut/hyvinvointiteknologiset ratkaisut SIB-malli		Palvelutarve vähenee/palvelujen määrä
	Yhdyskuntasuunnittelu ja -kehittäminen edistävät asuin ympäristön turvallisuutta sekä toimintakykyä ja osallisuutta	Suunnitellaan tarpeisiin perustuvia asumismuotoja – mm. yhteisöasumista Paremmat liikkumis- ja kävelymahdollisuudet (lumityöt, postilaatikoille kävely, 500 metrin kävely) Ohjaus asuin ympäristön suunnittelussa 75+	Hyvinvointialue Kunnat Kolmas sektori	Hyte-indikaattorit
Osallisuus ja turvallisuuden edistäminen	Hyvinvoinnin, terveyden ja osallisuuden edistämiseen käytetään enemmän sähköisiä/teknisiä ratkaisuja	Varhainen tuki sähköisten välineiden käytössä Sähköinen palveluluettelo	Hyvinvointialue Kunnat Kolmas sektori	Asiakaspalaute Sähköisten välineiden määrä Sotkanetin indikaattorit
	Vahvistetaan heikossa sosioekonomisessa asemassa olevien ikäihmisten yhtäläisten vaikutusmahdollisuuksien edistämistä	Etäohjauksen soveltaminen kuntoiluun edistämässä	Kunnat Kolmas sektori	Sotkanetin indikaattorit
	Ikäihmisten osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien vahvistaminen	Vaikuttamistoimielimet	Hyvinvointialue Kunnat	Mm. aloitteiden määrä Vaikuttamistoimielinten aktiivisuus

Hyvinvointialueen toimenpiteet terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi vuonna 2023 (ikäihmiset) Tulevaisuuden sosiaali- ja terveystieteiden, Prima Botnia- ja TulKoti -hankkeiden kautta

- Laaditaan yhtenäiset palveluohjausprosessit, henkilöstölle järjestetään motivoivan keskustelun koulutusta
- Kehitetään seniorineuvonnan ja elintapaohjauksen malli
- Kotikuntoutusta kehitetään ehkäisevänä palveluna ja etäkotikuntoutuksena
- Käyttöön otetaan Terapiat etulinjaan -malli ja henkilöstölle järjestetään koulutusta
- Kehitetään malli riippuvuushoittoon ohjaamiseen ja varhaiseen tunnistamiseen vastaanotolla
- Hyvinvointitekniikan käyttöönotto toimintakyvyn ja hyvinvoinnin tukemiseksi kotona

- Digi-/omahoito ja oma arviointi saavat vahvemman roolin, esim. Omaolo, RAI-itsearviointi
- Omaishoidon prosessien kehittäminen
- Kolmannen sektorin ja hyvinvointialueen yhteistyömallien kehittäminen aloitettu